

Tudor PAMFILE (11 iunie 1883, Țepu, jud. Tecuci – 16 octombrie 1921, Chișinău), a urmat Școala fiilor de militari din Iași și Școala de ofițeri de infanterie și cavalerie din București. A editat 40 de volume de o mare diversitate tematică: studii despre credințele țăranului român despre cer și stele, de cimilituri, mai multe volume de povești populare, un volum despre industria casnică la români, trei volume despre sărbători, unul despre boli și leacuri la oameni, vite și păsări, o culegere de colinde, cântece de stea, viclei-muri, sorcove și plugușoare, un volum de cântece lirice, unul despre agricultura la români, o povestire pe scurt despre neamul românesc, un volum despre cromatica poporului român, trei volume de mitologie românească ș. a. Alte studii și culegeri i-au rămas în manuscris. Această bogată, remarcabilă operă etnografică este a unui autodidact, care nu făcuse studii universitare de filologie, de sociologie ori de istorie. I-a cunoscut pe Teodor T. Burada, Artur Gorovei, Simeon Florea Marian, N. Iorga și Ion Bianu. A fost pe front în timpul campaniei din Bulgaria (1913). A inițiat și a condus publicații periodice: *Ion Creangă*, revistă de limbă, literatură și artă populară (august 1908 – iunie 1921), *Miron Costin*, revistă de cercetări istorice (august 1913 – august 1916; ianuarie-aprilie 1919). Face parte din comitetul de conducere al revistelor *Florile dalbe* (1 ianuarie – noiembrie 15 decembrie 1919) și *Freemătul* (1 ianuarie – decembrie 1911, Tecuci; 1 ianuarie – decembrie 1912, Bârlad). În 1915, a înființat, la Bârlad, împreună cu G. Tutoveanu și Toma Chiricuță, Academia Bârlădeană. O bogată activitate culturală a desfășurat la Chișinău, în cadrul Serviciului de propagandă națională, unde fusese trimis de Simion Mehedinți, atunci ministru al Învățământului. Aici face parte din comitetul de conducere al revistei ilustrate *Moldova de la Nistru* (care apare de a 1 ianuarie 1920), colaborează la *Renașterea Moldovei*, *Cuvântul moldovenesc*, *Sfatul Țării*, *Școala Basarabiei*.

Tudor Pamfile

Mitologia poporului român

III

Dușmanii și prietenii ai omului

Ediție îngrijită de Valentin GUȚU

POLISALM

Editura Polisalm Str. Petru Zadnipru, nr. 15/2, of. 23, MD2044, mun. Chișinău
Email: polirom.md@gmail.com
Tipar: Tipografia Centrală

Aprobat de Comisia de selecție pentru editarea cărții naționale
și editat cu contribuția Ministerului Culturii.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Pamfile, Tudor.

Mitologia poporului român / Tudor Pamfile ; ediție îngrijită de Valentin Guțu. – [Chișinău] :
Polisalm, [2026] (F.E.-P. "Tipografia Centrală") – . – ISBN 978-9975-3721-5-2.

[Vol.] 3 : Dușmanii și prietenii ai omului. – 2026. – 500, [4] p. – Ref. bibliogr. în subsol. –
Cu contribuția Ministerului Culturii. –

ISBN 978-9975-3726-0-2. – Text : nemediat.

398.3/.4(498)

P 17

Prefață

Îmi pare rău că n-am putut afla un nume mai bun pentru botezarea paginilor care alcătuiesc lucrarea de față, ca să pară mai apropiată înrudirea între această cercetare și altele, făcute pentru același subiect, cu privire la alte popoare sau vremuri.

Obișnuit, unor astfel de cercetări li se zice *Mitologii*¹, dar acestea, pe lângă descrierea ființelor suprafirești, în legătură cu omul, îmbrățișează și socotințele poporului despre *lume*, lucru pe care eu l-am făcut în altă parte². Dar chiar fără acestea, ceea ce urmează aici nu prezintă un tot. Dintre „prieteni” omului, lipsește Dumnezeu, zugrăvirii căruia, după credințele românilor, n-am putut să-i fac loc laolaltă cu atâtea spirite, parte creștine, iar cele mai multe păgânești, pentru o pricină lesne de înțeles. De asemenea lipsește și icoana Diavolului, care, prin mărimea ei, ar fi fost o piedică pentru sintetizarea lesnicioasă a celor mai multe din capitolele acestei cercetări. Fără *Diavol*, „dușmanii” omului vor rășări mai distincți, ceva mai luminați, lucru care nu s-ar fi întâmplat dacă-i puneam alături de „nânașul” lor. Tot dintre „dușmani” lipsește și spiritul *comorilor*, despre care voi vorbi aiurea.

Unei asemenea cercetări i se mai poate da numele singuratic de *Credință*, *Cult* sau *Religie*³, ceea ce n-am putut face, căci credințele poporului român nu se mărginesc numai la spiritele pomenite aici, la cele a căror lipsă am arătat-o, sau la acele care, pentru numărul

¹ De pildă G. de Rialle, *La Mythologie compare*, Paris, 1878; L. Leger, *La Mythologie slave*, Paris, 1901.

² *Povestea lumii de demult*, București, 1913.

³ De pildă A. Lefevre, *La Religions*, Paris, 1892.

prea mic de întâlniri, nu le-am putut socoti ca având drept de a sta alături cu celelalte – *Dragobete*¹, *Mătcălăul*² ș.a.

Credința, Cultul și Religia ne mai vorbesc despre o mare lume de Sfinți, bisericești și nebisericești, care ne este cunoscută³, cum și despre un mare număr de lucruri și împrejurări, toate, rămășiți de culturi vechi – zoolatrie, fitolatrie, Idolatrie, hidrolatrie, piro-latrie, antropolatrie, astrolatrie sau altele.

Deci, astfel am rămas la numele care mi s-a părut mai bun, – *Dușmani și prieteni ai omului*, ca parte dintr-o *Mitologie românească*.

Acești „dușmani și prieteni” nu sunt numai ai românului, căci îi întâlnim la toate națiunile. Zămisliți în lupta dintre om și fire, cei ai altor popoare vor fi cu atât mai apropiați de-ai noștri, cu cât, paralel, vor fi fost și luptele mai asemănătoare. Astfel, să nu ne mirăm și să nu ne risipim truda umblând după filiațiuni, întrebându-ne: cine a avut și cine a cerut, cine s-a fâlit cu o avere și cine s-a rușinat de un furt!

În esență, credința, ca orișice necesitate fiziologică, este aceeași pentru toate popoarele ce trăiesc în aceleași împrejurări. Pentru acest cuvânt n-am adus material străin de comparație, decât unde apropierea mi s-a părut că descoperă o curioasă identitate, menită să pună întrebări istoriei sau să dezlege anumite întrebări ale acesteia. Îngrămădirea, cu orice chip, de material comparativ, pentru potolirea unei curiozități firești, n-am socotit că poate răsplăti îndeajuns sacrificiile bănești pe care le-ar fi cerut.

¹ C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, *Sărbătorile poporului*, București, 1909, p. 37: „*Dragobete* e un flăcău iubăreț și umblă prin păduri după fetele și femeile care au lucrat în ziua de *Dragobete*, 3 martie. Le prind și le fac de răsul lumii, atunci când ele se duc după lemne, flori, bureți...”

² Marian, *Sărbătorile...*, III, p. 189: „*Mătcălăul*, după credința românilor din Banat, e o ființă parte omenească și parte îngerească, un june frumos și nemuritor, care umblă în lume ca și *Sântoaderii* și *Rusalele*, dar pe care oamenii nu-l pot vedea, din cauză că lumea s-a spurcat cu sudalme și fărădelegi. *Mătcălăul* e frate mai mic cu *Pastile*”.

³ S.Fl. Marian: *Cărnegile* (1898), *Păresimile* (1899) și *Cincizecimea* (1901); T. Pamfile, *Sărbătorile de vară* (1911), *Sărbătorile de toamnă și Postul Crăciunului* (1914), și *Crăciunul* (1914).

Despărțirea I

Soarta, ajutor, noroc

Ursitoarele

Denumiri. Numărul și menirea Ursitoarelor. Cele două servitoare ale lui Alexandru Machedon. Un cioban le află casa și le vede traiul. Masa Ursitoarelor la casa pruncului de curând născut. Ursirea. Tăria ursitei. Ursitoarele sau Zodiile primesc în fiecare seară porunca lui Dumnezeu. Osândirea celor ce ascultă ursirea într-adins. Dumnezeu, fără a schimba ursita, ajută pe cei în nevoie. Cei trei mocani Ursitori aduc ursirea la îndeplinire. Ursitoarele la alte neamuri.

Ursitoarele, numite și *Ursitori*¹, *Ursători*, *Ursite*², *Ursoi*³, *Ursoaice*⁴ sau *Ursoni*⁵, iar de macedo-români *Mire*⁶, – ca și la neogreci și bulgari, – *Albe*⁷, *Hărăstie*, *Cașmete* sau *Hărioase*⁸, sunt, după unele credințe, trei fecioare sau zâne⁹, după altele „șapte

¹ Bun rezumat în S. Fl. Marian, *Nașterea la români*, p. 149 și urm. – Cf. și *Sărbătorile la români*, I, p. 62.

² Academia Română, *Ms. nr. 3418*, p. 9.

³ *Viața românească*, an. II, voi. VI, p. 63.

⁴ Culegere din jud. Dolj.

⁵ Densusianu, *Graiul din țara Hațegului*, p. 232.

⁶ L. Șăineanu, *Basmele românilor...*, p. 782. – D. Cosmulei, *Datini, credințe și superstiții aromânești*, București, 1909, p. 8.

⁷ P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 199: ele vin în trei seri de-a rândul la noul născut de îi scriu cartea vieții.

⁸ Cosmulei, *Op. cit.*, p. 10.

⁹ Am putea primi și numele de *Zâne* sau *Zanișoare*, pe care le vedem venind la pruncu Iisus Hristos spre a-l apleca, adică spre a-l pune la sânul Maicii Domnului (A. Viciu, *Colinde din Ardeal*, p. 23, 24). – Acad. Rom., *Ms. nr. 3418*, p. 14.

muieri”¹, iar după altele *nouă femei*² care *ursesc* sau *ursesc*³, adică croiesc ursita, ursă, urseala sau soarta noilor născuți, în întâia noapte a nașterii – după unele socotințe –, în cele trei dintâi nopți de-a rândul, după altele⁴, în noaptea a treia numai⁵, sau în cele trei nopți nesot: a treia, a cincea și a șaptea, sau tocmai în a opta.

Despre Ursitoare, în ținutul Făgărașului, se aude următoarea povestire, pe care, în variantele sale, o vom întâlni-o și acolo unde va fi vorba de Iele:

„După ce a străbătut *Alexandru cel Mare* până la rai, a aflat un rege anume Ioan șezând pe tronul său și ținând picioarele în apă clocotită de izvor.

Întrebat fiind de ce face el aceasta, zise regele Ioan că apa astfel întrebuințată are darul întineririi.

Alexandru cel Mare se rugă atunci să-i dea și lui puțină din această apă și, ceea ce o primi, o păstră foarte bine. Cu toate acestea însă, cele două servitoare ale sale i-o furară, și de atunci, fiind ele veșnic tinere și cunoscând viitorul fiecărui om, la nașterea sa, îi ursesc soarta”⁶.

Prin unele părți, pe unde se crede că sunt trei *Ursitoare*, se zice că dâsele trăiesc laolaltă într-o casă, că îngrijesc de candelile

¹ Densusianu, *Op. cit.*, p. 232.

² E. N. Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, Cernăuți, 1903, p. 1070: „Ursitele sunt *nouă femei*; ele mărită fetele, fac să moară nevestele, – când cineva face anume pe ursită și le cheamă cu descânțece. Acela ce face, – de-i femeie ori bărbat, – pe dâsele le trimite. Ele totuna torc și destorc; mă rog: lumea îi mare! Pentru fiecare ele lucră să-i vie partea: torc zilele omului, – viața, – și destorc și deapănă. Pe cine vreau, îl înzilesc; pe cine vreau, îl omoară”.

³ Acad. Rom., Ms. nr. 3419, p. 83.

⁴ *Ibidem*, nr. 3418, p. 122.

⁵ I. Candrea, O. Densusianu, T. Speranță: *Graiul nostru*, I, p. 19: „Ursitoarele vin a treia zi după naștere și *urseează* pe prunc. Ele găsesc o turtă de pâine făcută de-o fată mare, un pahar de apă și un fir roșu de pane.” – *Ibidem*, p. 490: „Urisoarele vin a treia seară la fereastră și ursesc pe copil; să afle un pahar de apă și pâine pe masă.”

⁶ *Viața românească*, II, p. 64.

vieții omenești și că se hrănesc cu carne de furat. Iată povestirea respectivă, așa cum se aude prin jud. Tecuci:

Unui mocan i se fura aproape în fiecare seară câte un miel din turmă, fără ca măcar să aibă un pic de bănuială pe cineva.

— Câne nu s-aude, zgomot iarăși nu s-aude! Cine să fie? Ni-meni altul decât vreo Ursitoare, căci numai Ursitoarele se hrănesc cu carne de furat Bun!

Și într-o noapte se pune la pândă.

Pe la miezul nopții numai iată că vede o femeie sărind în turmă, ia un miel și se gătește de fugă.

— Stai! – țipă mocanul. Nu mai scapi din mâna mea cât o fi hăul și dulăul. Să-mi spui în grabă cine ești, că altfel fac moarte de om!

Iar femeia ceea îi răspunse:

— Nu ridica, voinice, cocoșul de la pușcă acuma, că mare bine ți-o face!

— Și ce bine, mă rog, poți să-mi faci mie până pe acolo? Cine ești?

— Apoi eu sunt Ursitoare și în mâinile mele stă viața ta. Dacă mă lași, – bine de bine; dacă nu, – amar de capul și zilele tale!

Mocanul lăsa pe Ursitoare în pace, dar porni după dânsa, ca să-i arate locul unde stau Ursitoarele. Voia omul nostru să știe și dânsul ce-i pe acolo.

Merge așa, merge mult, și după un cârd de vreme ajunge cu Ursitoarea la un castel mare, unde ardeau o mulțime nenumărată de candelă. Sute și mii se aprindeau și alte sute și mii se stingeau.

— Ce-s acestea? – întreabă mocanul.

— Sunt sufletele celor ce se nasc și-ale celor ce mor, – răspunse Ursitoarea. Ursitoarele furnicau de colo până acolo, turnând untdelemn prin candelă – ici puțin de tot, dincolo mai mult, după cum le era și lor rânduiala.

— Arată-mi și candela mea! – o îndeamnă mocanul pe Ursitoare.

Și aceasta merse și i-o arătă. Mai avea puțin untdelemn; și Ursitoarea i-l mai spori. Și se bucură astfel, poate, singurul om de pe

lume, care a știut vreodată cât mai are de trăit, pentru că își văzuse candela cu ochii!¹

Ursitoarele, pe care mai înainte, în vremuri de inimă curată, oameni le vedeau, după ce se sfătuiesc asupra urselii, una mai bătrână zice despre copil:

„— Să aibă traiul meu din cutare zi și somnul meu din cutare noapte!”

După ce celelalte o sfătuiesc să fie mai miloasă, pornesc nevăzute spre casa noului născut, pe la miezul nopții. Pentru aceasta, la casele cu prunci născuți, se lasă ușile și ferestrele deschise, iar lumea trebuie să fie veselă².

Prin Țara Hațegului, moașa, singura care poate apăra pe copil de toate *lohoanele* și *boglodatele* (dihăniile spurcate), aude cum urlesc *Ursonile* în cele trei zile după naștere, când, pentru primirea lor, se pregătește masă cu sare, pită și apă. S-a întâmplat că undeva, venind Ursitoarele, n-au aflat sare, pită și apă; de aceea s-au mâniat foc și-au ursit pruncului o soartă rea. Pe un astfel de copil l-au ursit să fie trăsniț pe un *clianț* (stâncă); și la vremea cuvenită, lucrul s-ar fi și întâmplat, dacă baba moașă, pricepută și știutoare, nu l-ar fi legat și nu l-ar fi ținut acasă cu minciuni „până a trăsniț în acel moment numai clianțul”.

Ursitoarele se scoboară în casă, pe hom, pentru care cuvânt și mama nou-născutului se așează lângă vatra focului, sau după căloni (sobă), în ungher, unde e locul mai scutit³.

Prin alte părți din Transilvania se pune pe masă în cele dintâi trei zile Ursitoare un cot de pânză nouă, un blid cu făină de grâu, sare, pâine, lână și un zeceriu. Prin alte părți se așează trei talgere cu grâu fiert, trei pahare cu apă, trei cu untdelemn, câțiva bani, iar moașa zice câtecul Ursitelor, ca să le îmbuneze.

¹ Culegere din com. Țepu.

² Gorovei, *Credinți și superstiții...*, p. 343.

³ Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului* pp. 232-233

În Banat se pun în capul pruncului o pogace, trei cruceri, o pereche nouă de brăciri, o oglindă, un pieptene și o lingură cu untură pentru Ursitoare, care lucruri, firește, a doua zi se împart. Tot prin Banat, prin unele părți, înspre seara a treia se pregătește un blidașel cu nouă mâni de făină de grâu, o lingură nouă cu sare, alta cu unt și un pahar cu apă neînceptută. Masa este înconjurată cu niște brăciri nouă; pe ea ard trei lumânări lipite de blidașel, care are împrejur boabe cu grâu, cucuruz, pășule ș.a.

Paharul cu apă este încunjurat cu trei fire de mătăasă roșie, lungă cât pruncul.

Toate acestea stau la capul patului. Moașa se roagă:

Doamne, Dumnezeuule,
Trimite Ursitoarele
Să vină toate voioase,
Voioase și bucuroase,
La sanie să gustească,
Lui N. bine să-mpărțească¹.
N. puținei să muncească
Și mult bine să trăiască!

Lucrurile de pe masa rotundă, numită sanie, pe care s-a întins cina sau cinișoara Ursitoarelor, se împart între moașă și trei fete cam de câte șapte ani, a doua zi.

Prin jud[eu]l Tecuci în întâia seară se pune pe tablă sau farfurie, bani, pâne, sare, un pahar de vin, două lumânări și câteva fire de *busuioc*². Mama copilului și moașa au grijă să viseze peste noapte și să țină minte, iar a doua zi să-și tălmăcească acele vise, punându-le în legătură cu viitorul pruncului³.

¹ Să ursească.

² I. A. Zanne, *Proverbele românilor*, IX, p. 382: „La noul născut se întinde masă seara pentru ursitoare, căci de nu vor avea masă, îl ursesc rău pe cel născut, și cum l-or ursi, așa va fi”.

³ La un cumnat al meu, decedat la vârsta de 30 de ani, soacra mea a visat trei nemți lăutari care au venit la fereastră. Pofțiți înlăuntru fiind, ei au răspuns: – Apoi, câți să intrăm și câți să rămânem!

Prin jud[ețul] Brăila a treia seară după naștere, mama copilului pune pe masă pâne, sare, mălai și o jumătate de oca de vin, aprinde o lumânare și le lasă așa ca să aibă cu ce să se ospăteze Ursitoarele. Aceste bucate le ia moașa a doua zi¹.

Prin alte părți, din același județ, moașa trebuie să viseze ceva în acea noapte și din cele ce le visează, tălmăcește viitorul pruncului născut².

Prin județul Muscel, „ursitoarele se pun în a treia seară de la nașterea copilului și constau din pâne, ceapă, țuică, vin, carte, – de e băiat cel de curând născut, ori cusături și fuioare, – să coasă și să-i crească părul, – de e fată, – sare, lumânare aprinsă, să vadă Ursitoarele, – numele celor trei femei..., – un franc ș.a. Ursitoarele astea se pun pe masă la icoană, spre răsărit, să le vadă Ursitoarele. După ce s-au rânduie, începe moașa să se închine, rugându-se la Dumnezeu ca Ursitoarele ce au să vină noaptea, să ursească bine pe copil.

Dimineața următoare, moașa ia pentru sine darurile puse la icoană.

Pentru ca Ursitoarele să nu fie scârbite și deci să nu fie scârbită nici viața copilului, e bine ca părinții, în cele opt zile de la naștere, să nu fie triști”³.

Prin jud[ețul] Gorj, a treia zi după nașterea pruncului se curăță casa și lehuza, iar seara, înainte de apusul soarelui, vine moașa pregătită pentru punerea ursitoarelor cu o azimă coaptă în spuză, unsă cu miere la cele trei cruci de pe ea. Azima o așează pe un scutec nou pentru prunc, așternut peste niște fașe, pe o masă, lângă

Și au pornit.

Și acesta s-a socotit ca un vis rău.

¹ Acad. Rom., *Ms. nr.* 3418, p. 271.

² *Ibidem*, p. 289, cf. și p. 302

³ C. Rădulescu-Codin, *Tradiții, legende și amintiri istorice*, București, 1910, p. 106.
– Gorovei, *Credinți...*, p. 343-344: opt zile de la nașterea unui copil, părinții lui să fie tot veseli, iar nu triști, căci se întristează Ursitoarele, și cum vor fi ele în acele opt zile, așa va fi și copilul în viață.

mamă. Pe scutic, lângă azimă, mai pune un pahar de vin, unu[l] de apă, sare și un ban de argint pe pâine, o pereche de bete de ale moașii și trei linguri de care se leagă cu mătăasă niște flori. După ce le așează, moașa face nouă închinăciuni și zice:

Sfintelor,	Luminate,
Bunelor,	Bune ca pânea,
Să vă aducă	Dulci ca mierea
Dumnezeu curate,	Și line ca apa!

Masa Ursitoarelor, astfel pregătită, rămâne până a doua zi, când venind moașa, o ridică. Argintul de pe pâine îl pune pe pieptul pruncului, iar pânea, vinul și apa se dau la niște copii curați¹.

La macedo-români, a treia zi, un copil de 12 ani, cu părinții în viață, coace o turtită de luat nedospit, care se păstrează sub perina pruncului 40 de zile. De-i băiat cel de curând născut, i se mai pune o pungă cu bani, o armă, o carte, călămari, hârtie, și o pană, iar de-i fată, un degetar, foarfece ș.a. Câinii din ogradă se trimit pe la neamuri, ca să nu se sperie *Cașmetele*².

Prin alte părți macedo-române, Mirele au o primire încă mai de cinste.

Venirea Mirei, se face cunoscut celor din casă printr-un mic semn ce se ivește pe nasul copilului. Lăuzei i se dă să mănânce într-o tavă din trei feluri de bucate, împreună cu dânsa mănâncă și trei fetețe ce au părinți și care reprezintă pe cele trei Mire. După ce lăuza a isprăvit de mâncat, restul bucatelor se pune cu farfuriile pe un scaun lângă icoana sfântă, ca să vie Mirele să mănânce.

După ce s-au ridicat oaspeții de la masă, un băiat umblă cu o tavă la toți și adună mahmudele, care mai apoi se coasă la fesul copilului. Pe la miezul nopții, pleacă oaspeții pe la casele lor.

¹ Ic.I. Constantinescu, *Monografia comunii Brănești din jud. Gorj*, Tg.-Jiu 1914, p. 128.

² Cosmulei, *Opt. cit.*, p. 8-9: „După trei nopți, părinții pun în leagănul *natului* (copilului) *monete* de aur, cu care Mirele să fie ademenite a-i croi o soartă cu belșug”. „Ca vai de cei ce n-au de unde să dea *Zânelor* cele cuvenite!”

Moaşa rămâne mai la urmă. Ea cere să-i aducă puţin grâu, un nasture de argint, o căpăţână de usturoi şi puţin *lulachiu*. Toate acestea le amestecă, le înfăşoară într-un petec de pânză şi le pune lăuzei la subţioară.

Această legătură o poartă lăuza tot timpul lăuziei.

Acestea, în Clisara.

La Cruşova, ospăţul ce se dă a treia seară după naşterea copilului în cinstea Mirelor se cheamă *pugunic*. Cu acest prilej, un băiat cu tată şi mamă frânge o *turtă*, şi oaspeţii o mănâncă toată, ca să nu rămâie până a doua zi nici o bucată, căci altfel copilul iese hoţ.

În Meţova acest ospăţ se zice masa a le *Stă-Marie*, din care lăuza nu ia nici o muşcătură. Dacă în timpul acestui ospăţ se ivesc pe obrazul micului pete negre, zic că l-au ars Mirele.

În alte părţi mai e obiceiul ca să facă trei colaci mici hotărâţi pentru cele trei Ursitoare: unul se coasă la faşa copilului, al doilea se atârână de gâtul lăuzii ca să-l poarte 40 de zile, al treilea îl mănâncă lăuza a noua zi de la naştere.

Tot atunci se mai face şi o *turtă* cu zahăr în formă de colac, care se mănâncă de toţi cei de faţă.¹

Dacă Ursitoarele găsesc casa cu pruncul neluminată, ele nu intră înăuntrul şi astfel, copilul rămâne neursit. „Nu-s atâţia oameni neursiţi?”

Ursitoarele, după unele credinţe, se numesc:

Ursitoarea este cea mai mare dintre dânsule. Ea ţine furca şi fusul;

Soarta, care toarce, – mijlocia, – şi

Moartea, care curmă firul.

După unele credinţe oltene, cele trei Ursitoare care vin cu îngerul, ca să ursească pe cel de curând născut sunt:

Întâia: Capul lunii în care s-a născut pruncul;

A doua: *Ziua* în care s-a născut pruncul, şi

A treia: *Ceasul* în care a picat pruncul din pânţec.

¹ *Ibidem*, p. 9-10.

Tustrele fac sau torc firul vieții unui om, care este cotit prin toate locurile pe unde cel venit pe lume va umbla în viața lui, de la ursală și până la moarte.

Uneori se spune că acest fir îl dă Dumnezeu *Ursitoarelor* și acestea îl pun pe pământ, așezând pe el toate întâmplările pe care le va avea omul și de la care dânsul nu se poate abate cu nici un chip.

În această privință, se povestește că un om a aflat în vis, de la îngerul pruncului său, că acel prunc se va îneca în fântâna din ograda lui, atunci când va avea vârsta de 9 ani. Omul, știind aceasta, și-a astupat fântâna, socotind că cu chipul acesta copilul va scăpa cu viață, neavând în ce să se înece. Copilul însă, tocmai în ziua când a împlinit nouă ani, s-a dus la fântâna astupată, a pus capul pe cheile¹ fântânii și a murit².

După următoarea povestire, *Ursitoarele* – sub numele de *Zodii* – primesc în fiecare zi poruncile lui Dumnezeu, pentru cei ce se nasc, care, astfel, rămân legați de-o anumită soartă sau zodie, pentru totdeauna.

„Cică un împărat avea trei feciori. Într-o zi îl cheamă pe toți trei la dânsul și le spuse:

— Dragii tatii, m-am gândit și eu, acuma când sunteți și voi ajunși la vârsta de muncă, să vă dau pe la treburile voastre și să nu vă mai țiiu pe lângă mine, să-mi păstrați și să-mi sporiți averile mele; să nu fie bănat mai încolo, la vremurile voastre de însurătoare, și să-mi spuneți că unul a muncit mai puțin și-a luat mai mult, și să se iste așa sămânță de gâlceava și vorbă. Iaca, v-am făcut averea mea toată trei părți deopotrivă: să și-o ia fiecare și s-o păstreze fiecare după vrednicia și mintea lui. Cine a mări-o – bine de bine; cine a prăpădi-o – paguba lui; l-oi vedea și eu cu ochii mei pe cel ticălos și nu îi voi lăsa la moarte zilele noroadelor pe mâni, ca să le dea de râpă iute și de grabă!

¹ Ghizduri, ghizdele.

² Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj, împărt. de Șt. St. Tuțescu

Și după asta, împăratul le-a dat ce li s-a cuvenit, și el s-a tras de-o parte, să tacă și să se uite. Fiecare din cei trei feciori au început să muncească pe socoteala lui, și fiecăruia îi mergea cum îi mergea, dar celui mai mic dintre frați îi mergea ca racul. Pe ce punea mâna, praful și pulberea s-alegea: într-o zi i-au murit vitele, parcă otrăvite, într-alta i-au ars coșarele cu pustia neagră ce mai avea întrînsele, în altă zi alta, până când a rămas ca vai de capul lui. Mai rău nici că se putea!

După o vreme, văzându-se el sărac lipit pământului și gol pisotol, și-a luat lumea-n cap și s-a tot dus să-și caute singur partea, dacă pustiul de noroc n-a știut să-l găsească pe dânsul.

Merge el așa și ajunge într-o zi spre seară într-o pădure. Acolo un unchiaș făcea araci pentru vie.

— Bună ziua, moșule!

— *Tămi* dumitale, flăcăule; da ce umbli pe-aici?

— Apoi, moșule, și cu mine, povestea cântecului: am plecat în lume să-mi pun nume. Ia-s un biet om nevoiaș! Nu mă primești să te ajut și eu la lucru?

— Cum nu; auzi vorbă!

Și-au muncit amândoi – feciorul de-mpărat și unchiașul –, până seara târziu, când bătrânul zise:

— Apoi, nepoate, să știi că eu nu-s de pe aici, și ca să mergem tocmai la mine acasă, ne-ar trece toată noaptea pe drum. Hai și ne-om duce la bordeiul pădurarului și-om mânia acolo.

Au pornit amândoi, au ajuns, au aflat ceva de-ale gurii, și după asta, cum erau și trudiți, s-au culcat. Și cum s-au culcat, au tăcut. Noaptea, așa pe la cântători, s-aud niște glasuri. Da' să știți că bietul fecior de-mpărat, deprins cu pat și perină mai moale, nu putuse ațipi nici cât ai bate în amânar: se-ntorcea când pe-o parte, când pe cealaltă, ca un pui într-o frigare.

Și cum spuneam, pe la cântători s-aude la fereastră:

— Doamne, Doamne!

— Ce-i, Zodiilor! – întreabă unchiașul cu care feciorul nostru lucrase în pădure.

— Astăzi, atâția s-au născut și atâția au murit. Ce facem? Și le răspunse moșneagul:

— Pe cei ce-au murit, Dumnezeu să-i ierte; cei ce s-au născut, aibă partea noastră din astă seară!

Feciorul asculta și tăcea, și se minuna și dânsul mult de cele ce vedea că se petrec.

A doua zi, unchiașul și feciorul de-mpărat se scoală și se duc din nou în pădure, fac la araci toată ziua, iar seara moșneagul zice din nou:

— Iaca, vine și noaptea, și noi de isprăvit tot n-am isprăvit; mai mare truda ne-ar fi s-o pornim pe vremea asta tocmai la mine acasă. Hai să mergem la curțile împăratului, că vom găsi, cred, o bucățică de mămăligă și-un ungher unde să ne odihnim ciolanele peste noapte!

Și s-au pornit. Și parcă era un făcut. Împăratul i-a întâmpinat la poartă, i-a dus în castel pe din față, pe scările cele mari, i-a pus la masă cu dânsul, iar peste noapte le-a așternut într-o odaie ne-maipomenit de mândră.

Feciorului de-mpărat i se speriasse somnul din nou: sta și se gândea, și așa îl apucă vremea cântătorilor, când auzi la fereastră:

— Doamne! Doamne!

— Ce-i, Zodiilor? – le întrebă bătrânul.

— Astăzi, atâția s-au născut, și-au răposat atâția. Ce facem?

— Pe cei ce-au murit, Dumnezeu să-i ierte; cei ce s-au născut, aibă traiul nostru din seara asta!

Tocmai acum pricepu feciorul cel împărătesc minunea cea mare. Unchiașul cu care petrecea de două zile nu era altcineva, decât prea sfințitul Dumnezeu, care toate le știe și toate le cârmuiește cu vorba lui cea fără de protivnicie. De ce să-și mai treacă leriul degeaba? Știa un lucru și nici acela prea de veselie, că el se născuse în zodia celor ce au să trăiască trai de bordei, și sănătate bună! De asta n-avea noroc, și vorba aceea:

Dacă nu-i noroc și parte,

Geaba te mai scoli din noapte!

A sărutat dreapta lui Dumnezeu și a plecat.

Acum avea un gând: să meargă acasă la tată-său, împăratul, să pice în genunchi înaintea lui și să-l roage să-l ierte și să-i spună: – Tată, sunt om cumsecade, și-mi place munca, și-s om de cinste, și care mi-i vina dacă n-am noroc?

I-a spune după asta, împăratului, povestea întâlnirii cu Dumnezeu, și poate s-o milostivi împăratul și l-a lăsa în ogradă slujitor ca orișicare slugă, pe mâncare și purtare.

Așa și-a pus în gând și așa a și făcut. Împăratul l-a ascultat, și dacă nu l-a îmbrățișat și nu l-a sărutat, apoi, nici de izgonit nu l-a izgonit. I-a dat și lui o treabă acolo pe la țarcul oilor și l-a lăsat în pace.

Și a început feciorul de crai munca grea, și-au început din nou supărările să-i vină peste cap, și tot sacul cu amar să se verse peste dânsul. Banul nu și-l mai vedea strâns în pungă, straiul nu sta o zi pe trupul lui cum se cade, și vorbă legănată de la nimeni nu afla. Rău și rău, și din rău tot mai rău, povestea cântecului:

Unde-i bine,

Unde-i rău,

Nu-i de mine;

Hop și eu!

Și omului i-i greu până se pornește de vale de-a berbeleacul, că nu se mai gândește la opreală. Așa și ist fecior de-mpărat. După ce se vede deprins cu nevoia ca țiganul cu scânteia, ce-și zice:

— Calicului, scufie de mărgăritar îi mai trebuie; ce-ar fi să rămân din gol cu pielea! Hai să mă-nsor!

Și s-a-nsurat scurt și de grabă. Nu cu fată de-mpărat, și nici cu fată de boier mare, da măcar nici cu una, de istelalte, din oameni muncitori, de-alde noi. Sacul știe să-și caute petecul și spinarea scărpinarea. Și-a ales feciorul de-mpărat nevastă pe Tunsâlica, fata găinăresii de la curțile craiului.

Și a făcut o nuntă de s-a dus vestea și povestea, o săptămână încheiată, de umblau și curcile cu chef. Și după nuntă s-au pus însurășeii cu sârg pe muncă.

Și-a trecut numai o zi la mijloc și parcă alt soare bătea acu peste capul lor.

— Ei, nevastă, ce zici: merge?

— Cum să nu meargă! Ziua bună se cunoaște de dimineată. Tu ești cruce-ntreagă, dar dintr-o sută, una să fie și-a mea.

— Și-anume care?

— Când te-ntreabă cineva ceva să spui: „nu știu, nu-s ale mele; Tunsâlica știe, Tunsâlica are!”

— Bine, femeie, bine! Și-așa.

Acum prinseseră tinerii noștri la chiag. De bani nu se puteau plânge, de vite nu, pământ cumpărau, vin la beci și bucate-n coșare strângeau.

— Ei, da-ți merge bine! – îi zicea unul.

— De, ce să zic; Tunsâlica știe!

— Ai bănet, am auzit; ai strânsură...

— De, ce să zic. Tunsâlica știe, Tunsâlica are.

Că vedeți, Tunsâlicăi îi scriseseră Ursitoarele altă zodie.

Odată numai, într-o vară, făcuse feciorul de-mpărat un stog de grâu cu spicul ca-n poveste, cât vrabia, și paiul cât trestia. Și-l întrebă un boier.

— Dar al măriei tale să fie stogul acesta?

— Al meu – a fost răspuns feciorul de-mpărat; și cum a zis, deodată s-a auzit un bubuit, și-un trăsnet, și stogul acela cât ai face o mămligă, s-a prefăcut în cenușă.

Și uite așa: uitase vorba aceea: „Tunsâlica știe, Tunsâlica are”, că Tunsâlica avea altă zodie.

Și-atâta-i povestea.¹

Nimănui nu-i este îngăduit să asculte ursirea Ursitoarelor. Pentru aceasta, cel ce se uită spre fereastră în cele dintâi trei nopți ale nașterii unui copil, va fi osândit, întocmai cum este osândit și cel ce ascultă vitele care vorbesc în noaptea de Sf. Vasile, când prorocesc viitorul. Astfel, într-o poveste a Sfântului Petru, care nu voia să se nască, vrăjitoarea adusă la căpătâiul lăuzii, a spus tatălui lui Sf. Petru, care era dascăl:

Să știi, dascăle, că are să-ți moară și dascălița, și pruncul, și păcatul cel mare al dumitale va fi. Am să te învăț eu ceva, dacă mă-i

¹ Auzite de la Ioana Popovici, mahalaua Sf. Ion din Tecuci, în 1905.

asculta: pune urechea pe pragul casii și ascultă glasul Ursitoarelor. Din cuvântul lor dumneata lesne vei afla cheia, dar să știi atâta: că cine ascultă ursirea, moare de moarte năpraznică.

C-apoi ia să vezi! – suspină dascălul; pentru mine tot una-i – o rogojină veche pe care nici câinii n-ar roade-o. Ce să mai trăiesc? Sapa și lopata, și-o mână de țărână în ochi! Feciorul să-mi trăiască și să mă urmeze în lume, că eu mi-am trăit traiul, mi-am mâncat mălaiul, și de-acum, aleluia!

Mult pe gânduri nu stătu. A pus urechea pe prag și-a ascultat, și-a auzit cum grăia una din Ursitoare:

– Petrea, feciorul dascălului, nu se va naște până când tată-său nu i-a făgădui de nevastă pe Zâna far' de tată. La urma urmii, pruncul are să se facă Sfânt!

Grăi apoi a doua Ursitoare:

– Cartea vieții lui stă deschisă pe o masă, în chilia de piatră de la Izvorul Iordanului.

Iar a treia Ursitoare, care întotdeauna rostește aceleași cuvinte, sfârși¹:

– Cine ne-a ascultat pe furiș, de mâna pruncului să moară!

Dascălul, după aceasta a putut făgădui feciorului, acesta s-a născut, dar povestea arată mai apoi cum el a trebuit să fie ucis de copilul său.

Altă dată doi sfinți se roagă lui Dumnezeu ca să se strămute ursirea Ursitoarelor, dar zadarnic:

„La un om odată vin cele trei Ursitoare ca să-i ursească pruncul de curând născut. În casa lui se aflau atunci Sf. Gheorghe și Sf. Dumitru, care au auzit ursirea prin gura celei mai mici dintre Ursitoare:

Copilul va crește mare și când se va însura, va trece cu mireasa lui peste un râu, va cădea de pe cal și va muri înecat!

Cei doi sfinți, auzind aceasta, spun omului că atunci când va fi să-și însoare feciorul, să-i poftască și pe dâșii la nuntă.

¹ Academia Română, *Ms. nr. 3418*, p. 389 : Ursitoarele sunt trei, și cum zice cea din urmă, așa rămâne (cred. din jud. Botoșani).

Pamfile, *Sărbătorile de vară la români*, p. 119 și urm.